

2. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (проект 2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/NT1109.html.
3. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2014/2015 навчального року. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Sarback, S. Financial management and governance in higher education institutions: Sweden. National report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/sweden/33643714.PDF>.
5. Кузьмина Н.Г. Зарубежный опыт финансирования образования в условиях возрастания автономии вузов / Н.Г. Кузьмина // Вестник Волгоградского государственного университета. Сер. 3, Экономика. – 2008. – Вып. 2(13). – С. 233–238.

Раєвська Олена Валентинівна – д.е.н., професор, завідувач кафедри статистики та економічного прогнозування ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Б. С. Тетерятник

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЕЛЕКТРОННУ КОМЕРЦІЮ» В ЧАСТИНІ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ

Дискусія навколо необхідності запровадження правового регулювання електронної комерції на рівні окремого законодавчого акта була досить тривалою у наукових колах. За відсутності чіткої позиції законодавця з зазначеного питання, представники правової доктрини висловлювали щодо цього різноманітні думки та висували пропозиції, що часом призводили до конфронтації у юридичній науці. Загострення наукової полеміки та стрімкий фактичний розвиток електронної комерції потребували нагального втручання у цю сферу з боку законодавця для щонайшвидшого вирішення наявних тут проблем. Результатом тривалого та напруженого законодавчого процесу, що розгорнувся у зв'язку з цим, стало прийняття 03 вересня 2015 року Закону України «Про електронну комерцію» № 675-VIII (далі – Закон). Однак названий Закон, незважаючи на всі здійснені ним позитивні зрушення, не тільки не розв'язав усі проблеми, але й призвів до виникнення нових.

Відповідно до положень п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону під електронною комерцією необхідно розуміти відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру. Слід зазначити, що такий підхід законодавця до визначення електронної комерції не відповідає традиційним уявленням про електронну комерцію ані в широкому, ані в вузькому розумінні. Так, у вузькому розумінні електронна комерція розглядається як здійснювана в електронний спосіб діяльність у сфері торгівлі, тобто йдеться виключно про електронну торгівлю як один з різновидів електронної комерції. Фактично ж положення цього підходу викладено у п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, що визначає електронну торгівлю як господарську діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. З огляду на це цілком логічно було б припустити, що законодавче визначення електронної комерції виходить з широкого її розуміння, однак у цьому разі повинно було б йти про здійснювану в електронний спосіб діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність, з метою одержання прибутку. Разом з тим, як вбачається із тексту Закону, законодавець дотримується іншої позиції щодо розуміння електронної комерції, яка не тільки не вирішує існуючі проблеми, але й призводить до виникнення нових, зокрема в частині реалізації положень Закону з огляду на суб'єктний склад відносин у сфері електронної комерції.

Найперше необхідно зазначити, що суттєвим недоліком законодавчого визначення електронної комерції, є визначення її через використання категорії «відносини», замість загальносприйнятої «діяльність». Незважаючи на близькість обох категорій, запропоноване визначення фактично звужує електронну комерцію лише до одного з усіх існуючих в її рамках видів відносин. Традиційні уявлення про систему суб'єктів електронної комерції, що охоплює осіб, які здійснюють електронну комерцію, інформаційних посередників та про-

вайдерів сертифікаційних послуг, таким чином, були проігноровані законодавцем. Натомість під суб'єктами таких відносин відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 3 Закону запропоновано розуміти суб'єктів господарювання будь-якої організаційно-правової форми, що реалізують товари, виконують роботи, надають послуги з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, або осіб, які придбавають, замовляють, використовують зазначені товари, роботи, послуги шляхом вчинення електронного правочину.

Однак таке визначення суб'єктів електронної комерції викликає істотні зауваження до його змісту. Виходячи з викладених вище доктринальних підходів до розуміння електронної комерції та спираючись на запропоноване визначення, можна стверджувати, що в останньому йдеться про суб'єктів електронної комерції у вузькому її розумінні, тобто про суб'єктів електронної торгівлі. Враховуючи ж той факт, що аналізований Закон оперує поряд з терміном «електронна комерція» також і терміном «електронна торгівля», подібне визначення суб'єктів електронної комерції видається вкрай хибним. Окрім цього, слід також наголосити на тому, що у чинній легальній дефініції суб'єктів електронної комерції відсутня кореляція з визначенням електронної комерції як такої, оскільки обов'язкова ознака спрямованості на отримання прибутку останньої жодним чином не відображена щодо таких суб'єктів, як «особи, які придбавають, замовляють, використовують товари, роботи, послуги шляхом вчинення електронного правочину». Якщо ж припустити, що законодавець мав на меті визначити суб'єктів електронної торгівлі, то й у цьому разі необхідно наголосити на хибності такого формулювання, оскільки виходячи із запропонованого законодавцем визначення, можна зробити висновок, що навіть у тому разі, коли, наприклад, товар фактично використовує особа, яка не була стороною електронного правочину, тобто товар було придбано іншою особою і надалі було передано такій особі у користування, вона визнається суб'єктом електронної торгівлі, що суперечить самій сутності електронної комерції.

До недоліків Закону в частині визначення суб'єктного складу електронної комерції слід також віднести той факт, що визначаючи у розділі II Закону правовий статус учасників у сфері електронної комерції, законодавець послуговується термінами «продавець (виконавець, поставальник) товарів, робіт, послуг в електронній комерції» та «покупець

(замовник, споживач) товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції», які є суб'єктами електронної комерції, але не визначенні як такі у вищевикладеному визначенні.

Крім цього, відповідно до ч. 3 ст. 1 Закону у разі якщо однією із сторін електронного правочину є іноземець, особа без громадянства або іноземна юридична особа, норми цього Закону застосовуються з урахуванням положень Закону України «Про міжнародне приватне право», тобто можна зробити висновок про те, що дія Закону України «Про електронну комерцію» поширюється на всі без винятку випадки, коли іноземець, особа без громадянства або іноземна юридична особа виступають стороною електронного правочину: як на боці продавця (виконавця, постачальника) товарів, робіт, послуг в електронній комерції, так і на боці покупця (замовника, споживача) таких товарів, робіт, послуг. Проте у ч. 4 зазначеної статті законодавець встановив, що норми цього Закону застосовуються до діяльності іноземних суб'єктів електронної комерції в частині реалізації ними товарів, виконаних робіт, надання послуг покупцям (замовникам, споживачам) на території України, тобто коли ці суб'єкти виступають на території України відповідно виключно як продавці (виконавці, постачальники) товарів, робіт, послуг в електронній комерції. Відтак можна стверджувати про існування суперечності між положеннями ч. 3 та ч. 4 ст. 1 Закону.

Якщо ж припустити, що ч. 3 ст. 1 Закону покликана визначити коло відносин цивільно-правового характеру з іноземним елементом, до яких застосовуються положення зазначеного Закону, тобто обсяг колізійної норми у відповідних відносинах, а у ч. 4 ст. 1 викладено підставу, критерій визначення застосовуваного права у окремому випадку (коли іноземний суб'єкт електронної комерції виступає на території України у ролі продавця (виконавця, постачальника), тобто прив'язку колізійної норми, то формулювання останньої потребує внесення змін.

Підсумовуючи викладене вище, слід наголосити на необхідності перегляду положень чинного Закону та внесення до нього змін, що спиралися б, з-поміж іншого, на доктринальні висновки про сутність електронної комерції та можливі механізми її правового регулювання.

Тетятник Богдан Сергійович – аспірант, Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України